

Транскордонні контакти українців

Тетяна Траверсе,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної психології
Національного університету ім. Т. Шевченка

Малиновська О. А. Україна, Європа, міграція: міграції населення України в умовах розширення ЄС. — К.: Бланк-Прес, 2004. — 171 с.

Одним з найважливіших чинників забезпечення загальних прав людини і громадянина є свобода пересування. Це необхідна умова реалізації духовного, культурного, ділового та й будь-якого іншого потенціалу особистості. Тому увага суспільства до діяльності держави у цій сфері завжди є пильною. Сучасні міграційні процеси громадян пов'язані з національними інтересами. Вони впливають на стан як внутрішнього, так і міжнародного авторитету держави в нових умовах.

Актуальність дослідження існуючих тенденцій, закономірностей, механізмів функціонування міграційних процесів зумовлені змінами, що відбуваються в сучасному світі, зокрема й тим, що з 2004 року Україна безпосередньо межує з країнами Європейського Союзу. Саме цій проблемі присвячено працю кандидата історичних наук О. Малиновської.

Потреба у співробітництві України з європейськими країнами у сфері міграції населення набула вагомого практичного значення. Ситуація, що нині склалася, створює водночас і нові можливості, і нові проблеми. Вони, до речі, актуальні не тільки для нас, але й для всієї міжнародної спільноти.

Наближення кордонів ЄС впритул до кордонів України явище позитивне. Проте нині „зникла” зона вільного пересування, яка фактично існувала в центрі Європи протягом майже десяти років. За таких умов суттєво звузились можливості переміщення громадян нашої країни за кордон, виникли додаткові візові обмеження. Особливо це відчутно на прикордонних територіях.

У першому розділі книги „Міграційна ситуація та міграційна політика в Європі” автор розглядає сучасну динаміку міграційних переміщень, аналізує основні напрямки міграційної політики західноєвропейських країн. Використана в монографії ґрунтовна документальна база, широке коло джерел та праць зарубіжних дослідників зробили можливим

висвітлення сучасної специфіки міжнародних інструментів регулювання міграційних процесів, аспектів спільної міграційної політики Євросоюзу, в тому числі в контексті розширення ЄС. Звертаючись до питання модернізації поглядів на міграції, О. Малиновська доводить, що успішне регулювання в цій сфері потребує „широкої багатосторонньої співпраці між країнами походження, транзиту та призначення мігрантів” (с. 83). Саме такий підхід відкриває нові можливості для співробітництва у міграційній сфері між Україною та іншими країнами Європи.

В другому розділі — „Наслідки розширення ЄС для міграційних переміщень населення України” — представлено хід та результати соціологічного дослідження жителів прикордонних районів Волинської, Закарпатської та Львівської областей. Автор послідовно аналізує особливості, переваги і труднощі життя людей на прикордонних територіях, висвітлює питання, пов'язані з різними сферами життя. Зокрема, наслідки розширення ЄС для України та новий візовий режим розглядаються з урахуванням різних аспектів розвитку особистих, культурних, ділових контактів, соціально-економічного становища населення, можливого прикордонного співробітництва, особливостей формування громадської думки щодо перспектив євроінтеграції України (с. 87).

Вивчаючи громадську думку жителів прикордоння щодо візового режиму, автор з'ясувала наявність кореляції між добробутом домогосподарства особи та значенням її поїздок за кордон для підтримання певного його рівня. О. Малиновська доходить висновку, що запровадження візового режиму позначилося на інтенсивності зарубіжних поїздок громадян України. Виявлено зв'язок між запровадженням віз та усвідомленням громадянами наслідків розширення ЄС в різних аспектах життя як в Україні, так і в сусідніх країнах. Автор звертається до історичних зв'язків українців з жителями країн-сусідів та специфіки проживання національних меншин в Україні. Крім того, вивчаються мотиви жителів прикордоння, які спонукають до пошуку заробітків за межами країни тощо. Здійснено порівняльний аналіз умов зарубіжних поїздок до і після введення віз.

Привертає увагу соціально-психологічний та етнопсихологічний аспекти міграційних процесів в українському суспільстві. Розглянути їх дозволяє поданий О. Малиновською матеріал. На нашу думку, існують характерні чинники, дія яких поширюється на тих, хто живе в усіх прикордонних областях України. Одні мають статус постійних (наприклад, природно-географічне становище населення тощо), що зумовлює сталі, типологічні особливості проживання людей на українських землях. Зокрема, населення сучасних прикордонних територій України впродовж багатьох століть входило до складу різних, але однаково відчужених від них (до останнього часу) державних утворень. Звідси, як відзначав О.

Субтельний, існує недовірливе або байдуже ставлення до центральної влади з боку постійних жителів таких країн.

Водночас щоденне існування людей в таких суперечливих умовах сприяло виробленню у них звички (традиції) до пристосування, зовнішнього сприйняття насаджуваних „згори” норм поведінки. Шаблони узгоджених дій у соціальній структурі суспільства залишаються незмінними і такими, що розрізняються, доти, доки кожен учасник погоджується з конвенційними нормами. Звичка до зовнішнього схвалення дій влади не є проявом внутрішніх мотивів поведінки населення прикордоння. В періоди змін у відносинах на державному рівні люди продовжують діяти звичним чином. Тобто вироблені протягом тривалого часу звичаї не дозволяють порушити усталені соціальні норми.

Другий рівень — специфіка впливу трансформаційних процесів ззовні, через зміни в країнах, що вступили до ЄС та, водночас, змін у суспільстві в самій Україні, що детермінує характерні особливості створення сучасної ситуації в прикордонні. Процес трансформації існуючих правових умов та їх соціальні наслідки навряд чи можуть відбутися без урахування тимчасового порушення традиційних норм життєдіяльності. Нововведення викликають тривогу у зв'язку з тим, що порушують усталені в часі шляхи досягнення добробуту. Долання попередніх шаблонів соціальних дій у питаннях міграції детермінують також можливе послаблення соціального контролю.

Україна — велика, багатонаціональна держава. Протягом її історичного розвитку на її території, як відомо, сформувалося кілька відносно самостійних етнічних типів. Попри це, зосередження населення у межах власних державних кордонів (з урахуванням політичних змін, що відбуваються), викликають процеси, які продукують нову соціокультурну ситуацію.

Можна передбачити, що під впливом приєднання до ЄС держав-сусідів стимулюватиметься поступове долання соціально-історичних, політичних, культурних, релігійних, мовних та інших можливих розходжень між українськими етнотипами шляхом запозичення сучасних європейських „соціальних зразків”. Свобода пересування українських громадян потребує цілеспрямованої діяльності держави щодо її забезпечення. „Прогрес на цьому шляху вимагає політичної волі, значних зусиль і часу”, — зауважує автор.

Головною ідеєю книги є поліпшення практики державного управління у сфері регулювання міграційних процесів. Саме практичне здійснення такої політики відбито у висновках та запропонованих автором рекомендаціях.

Книга насичена багатим фактичним матеріалом. Він може стати в нагоді широкому колу читачів, яких окрім міграційних цікавлять й інші проблеми транскордонних контактів українців у новому європейському контексті.

Книжкова полиця

Абасов Г. Конституційно-правовий статус Верховної Ради Автономної Республіки Крим: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Ін-т законодавства ВР України. — К., 2004. — 21 с.

Акімов Д. І. Стимулювання громадянської активності в українському суспільстві як проблема соціоінженерної діяльності: Автореф. дис. ... канд. соціол. наук / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Х., 2004. — 19 с.

Алмаш М. М. Захист прав національних меншин в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Нац. акад. внутр. справ. України. — К., 2004. — 19 с.

Бабенко Ю. А. Принцип поділу державної влади та сучасні проблеми його реалізації в Україні (конституційно-правовий аналіз): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Ін-т законодавства Верховної Ради України. — К., 2004. — 17 с.

Білоус О. М. Державно-церковні відносини як об'єкт політологічного аналізу: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. — К., 2004. — 20 с.

Бурдяк В. Республіка Болгарія на зламі епох: політична трансформація суспільства. — Чернівці: Рута, 2004. — 520 с.

Візовий режим між Україною і Польщею: коментарі, аналіз, прогноз: Зб. аналіт. матеріалів / За ред. Вдовичина І. — Л.: Каменяр, 2004. — 80 с.

Волощук А. М. Теоретико-правові аспекти реалізації державного управління в умовах демократизації політичної системи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2004. — 18 с.

Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення. — Х.: Інд-во ХарРІХАДУ „Магістр”, 2004. — 224 с.

Демченко С. В. Медіаполітична система в сучасній Україні (інтегрована комунікаційна модель): Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Дніпропетр. нац. ун-т. — Д., 2004. — 18 с.

Єврорегіони: потенціал міжетнічної гармонізації: Збірка наукових праць / Ред. В. І. Андрійко.- Чернівці: Букрек, 2004. — 256 с.

Кальцева С. І. Системний аналіз традицій у політичному процесі: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Одес. нац. юрид. акад. — О., 2004. — 17 с.

Климончук В. Й. Політичні та громадянські цінності: особливості становлення та функціонування (історико-методологічний аналіз): Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Л.,

2004. — 20 с.

Козюра І. В. Становлення і розвиток місцевого самоврядування в Канаді: Монографія. — К.: Вид-во НАДУ, 2004. — 332 с.

Колосовська І. І. Формування іміджу місцевих державних адміністрацій в Україні: Автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. / Львів регіон. ін-т держ. упр. НАДУ при Президентові України. — Л., 2004. — 20 с.

Краснокутський О. В. Соціально-філософський аналіз феномена влади: Автореф. дис. ... канд. філос. наук / Запорізь. держ. ун-т. — Запоріжжя, 2004. — 17 с.

Кудлай А. А. Формування професійної бюрократії в Україні: витоки, тенденції та перспективи: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Одес. нац. юрид. акад. — О., 2004. — 16 с.

Кудряченко А. І. Геополітика: Підручник / Кудряченко А. І., Рудич Ф. М., Храмов В. О. — К.: МАУП, 2004. — 296 с.

Макар В. Ю. Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. — К., 2004. — 20 с.

Марцеляк О. В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / Одес. нац. юрид. акад. — О., 2004. — 35 с.

Матвієнко П. Національному розвитку — власні сили: Коментар до Маніфесту Партії національно-економічного розвитку України. — К.: Наук. думка, 2004. — 285 с.

Мельник А. Я. Правонаступництво України щодо міжнародних договорів колишнього СРСР: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Ін-т законодавства ВРУ. — К., 2004. — 21 с.

Міжнародне право. Основні галузі / За ред. Буткевича В. Г. — К.: Либідь, 2004. — 816 с.

Мофа С. О. Національна самосвідомість як чинник державотворення: Автореф. дис. ... канд. філос. наук / Запорізь. держ. ун-т. — Запоріжжя, 2004. — 15 с.

Нагребельний В. П. Адміністративне право України: Академ. курс / Шемшученко Ю. С., Погорілко В. Ф., Нагребельний В. П. та ін. — К.: Вид-во „Юрид. думка”, 2004. — Т. I. Загальна частина. — 584 с.

Обушний М. І. Політологія: Довідник / М. І. Обушний, А. А. Коваленко, О. І. Ткач; За ред. М. І. Обушного. — К.: Довіра, 2004. — 599 с.

Парламенти світу. Вип. 3. — К.: Молодіжна Альтернатива, 2004. — 63 с.

Пасічник В. М. Національна ідея в контексті українсько-російських відносин: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Л., 2004. — 20 с.

Політологічний енциклопедичний словник: А-Я / Упоряд. В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка.-

2-е вид., доп. і перероб.- К.: Генеза, 2004.- 736 с.

Полянська В. Ю. Символічна політика як система політичних технологій: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Дніпропетр. нац. ун-т. — Д., 2004. — 19 с.

Пояркова Т. К. Концепція демократичної політичної культури та основні тенденції її втілення в Україні: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2004. — 20 с.

Приходько Х. В. Представницька функція Верховної Ради — парламенту України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Ін-т законодавства ВРУ. — К., 2004. — 20 с.

Ситник Г. Державне управління національною безпекою України: Монографія. — К.: Вид-во НАДУ, 2004. — 408 с.

Співак В. І. Правова культура учасників виборчого процесу як засіб забезпечення реалізації виборчих прав громадян України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2004. — 20 с.

Степко О. М. Інформаційна діяльність ООН: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2004. — 21 с.

Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2004 / За ред. А. С. Гальчинського. — К.: НІСД, 2004. — 244 с.

Фінансування партій. Ч. 1. Вип. 4. — К.: Молодіжна Альтернатива, 2004. — 62 с.

Фінансування партій. Ч. 2. Вип. 5. — К.: Молодіжна Альтернатива, 2004. — 60 с.

Флюр О. М. Інтеграція України у світовий інформаційний простір: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2004. — 18 с.

Хилько М. М. Філософсько-світоглядні підвалини української геополітичної думки: Автореф. дис. ... канд. філос. наук / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2004. — 16 с.

Чапала Г. В. Місцеве самоврядування в системі публічної влади: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. — Х., 2004. — 20 с.

Шаповал Ю. Конституція і виконавча влада / Шаповал Ю. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 80 с.

Штепа С. О. Роль Верховної Ради України у вирішенні етнополітичних проблем Криму: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. — К., 2004. — 18 с.

Шуляк С. В. Неопатримоніальні диктатури в арабському світі: аналіз баасистської моделі: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Дніпропетр. нац. ун-т. — Д., 2004. — 18 с.

Щовкун І. В. Політична реклама як комунікативний процес: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — К., 2004. — 20 с.

Вийшов у світ №2 (10) журналу „Соціальна психологія”

У розділі „Теорія” журнал вміщує статті доктора філософських наук В. Москаленко „Проблема виховання в контексті соціалізації особистості” і кандидата психологічних наук Г. Дьяконова „Філософія персоналізму і психологія діалогу”. Окремі проблеми методології розглядає у статті „Збройні конфлікти та шляхи їх врегулювання” начальник відділу системного аналізу проблем міжнародного військового співробітництва Національного науково-дослідного центру оборонних технологій і воєнної безпеки України О. Шевченко.

Важливі аспекти соціально-психологічних процесів досліджують у своїх публікаціях доктор психологічних наук Л. Орбан-Лембрик і старший викладач кафедри психології Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля Ю. Бохонкова.

Як завжди, в часописі досить солідно представлено розділ „Психологія особистості”. Цього разу вміщено статті кандидата психологічних наук О. Власової „Провідні чинники розвитку соціального потенціалу особистості”, аспіранта Інституту соціальної та політичної психології АП України Л. Долгих „Кар’єрні домагання як суб’єтивний механізм професійної самореалізації”, науковців Таврійського національного університету ім. В. Вернадського А. Маричевої і О. Духнич „Порівняльний аналіз змістового простору понять ідентичності в соціальній психології і суб’єктності в глибинній психології”.

Постійний автор журналу доктор педагогічних наук В. Кушнір запропонував статтю „Емоції і почуття в педагогічному процесі”.

У розділі „Психологія масових комунікацій” вміщено розвідки кандидата соціологічних наук В. Щербини „Соціальні риси мережних спільнот”, кандидата психологічних наук О. Дроздова „Студентська молодь і комп’ютерні технології” та аспіранта кафедри загальної та інженерної психології Національного університету ім. Т. Шевченка Л. Тхорук „Психологічні особливості сприймання мовлення”.

В номері представлено також рубрики „Політична психологія”, „Психологія праці”, „Військова психологія”, „Психологія впливу”.

Наступний номер часопису вийде у травні цього року.